

d'aquest mot savi).

Opugnable, opugnació, opugnador, opugnar, V. punya Opulència, opulent, opulentament (opulentment), opuscle, V. obrar Oquer, V. oca

OR, del llatí AURUM id.¹ □ 1.ª doc.: doc. de 1094 (BCEC, 1909, 21n.), 1114 (Bast-Bass., *GIMCat.*, p. 223, s. v. *aurum*).

Exemples en tota classe de textos antics: Llull 10 (*Contempl.*, 315, 28; *Poes.*, *NCl.*, p. 106, v. 16, en rima); *Lleg. rim. Sev.*, v. 542; Pere Cerimoniós, *Cròn.*, cap. 37; *Spill*, 107, 609, 1428 etc. Una variant *aur* llatinitzant o en algun cas com a occitanisme és ben comuna en els Ss. XIII i XIV i en algun text del S. XV; predomina en Llull que sembla haver-la considerat com a més literària: «scrites, ab letres d'aur e d'argent, estes paraules ---» (*Blanq.* I, 207.3); *Merav.* II, 54.21; 64.16; 65.16; 68.10; Jaume I, *Cròn.* (*DBal.*, s. v. *aur*); *VidesR.* 9v1, 45r2, però *or* en 45r2; Mun- 20 *taner, Cròn.*, cap. 297, ed. Barc. IX, 25.22 (però *or* en p. 24.16, 17); en *Eximplis e Mir.* II, 272; en doc. de 1417 de Mall. (*DAG.*); en StVicentF, *Sermons* II, 249.22; III, 154.27, però *or* en I, 56.25; III, 65.15, 194.8. Avui es pronuncia *or* amb la o oberta d'acord amb el resultat normal de AU i amb la -r final conservada en tot el territori menys a Mall., on aquesta consonant és muda.² Una pronúncia vulgar *ort* es pot sentir en algunes localitats i *orə* en Eiv. i en pir.-or. (veg. *AlcM.*, s. v. *or* i *ore*).

Notem la datació d'algunes de les accepcions i usos secundaris i de denominacions compostes: *or* designant 'objectes d'or, monedes etc.', 'dinners, riqueses' [c. 1460: «si or portau, / tancat ab clau, / ben estogat / e ben guardat, / trobar ho heu» (*Spill*, 6285), «--- altres servien: / or despenien / innumerable» (v. 7090); en *Procés Olives*, 1892]; *ors* 'els joiells de la núvia' [Sanelo, p. 174], usual avui a València; *or* 'groc' com el llenguatge heràldic: «Era lo tendelló de vellut vellutat --- sobre'l qual havia un standart mig-partit de burell e negre, amb un leó rampant d'or» (*Curial, NCl.* I, 73); *or* i *flama* com a terme heràldic designant el color del blasó o de la bandera [1408 «Lo senyor Rey en Martí posà lo seu estandart reyal d'or e flama en la plaça» (*Man. Arçits* I, 158); 1433 45 «e i panó petit de tabaler d'or e flama e VII sobrevestes» (ib. II, 286)]; *oriflama*, infra; *Segle d'Or* [*si.*, Belv. 1805]; *color d'or* [1520, Robert, *Libre del cocb*]; *ésser com un pom d'or* o *ésser com un or* [Belv.]. *Or filat* [c. 1271 «--- canó d'or filat ---» 50 (Gual Cam., *Voc. Com. Med.*, p. 122, 73), 1284 «--- canon d'aur filat ---» (ib., p. 144, 60); *fil d'or tirat* (*Tirant, DAG.*) o simplement *d'or tirat* id. en doc. de 1515 (Muret, *TemplersH*, 572)]. *Or de Luca*, ant., classe d'or baix, poc malleable [1284 «Item tot drap 55 ab *aur* de Uenecia o de *Lucha*» (Gual Cam., *l. c.*, p. 144, 60), «Item caxa d'or de *Lucha*, filat» (ib., 144, 67); «una tunixella de seda blava, molt vella, brodada d'or de Luca» (*DAG.*); «car és pijor que *or de Luca* / lo trist del vell, / que nunca té gens a martell» (*Som-* 60

ni JJoan, 1152)]. Lacav. 1696 dóna entre d'altres denominacions: *or brunyit*, abrillantat, *or blanc*, barrejat amb argent, *or picat en fulles*, *or en palla*, palla d'or que es troba en les mines; *DTo.* 1647, inclou *or de canal*, no treballat; Belv. 1805 duu *or de copella*, purificat al foc; *or cuit* id. [«XL unces d'or cuit qui valen ara ccccx morabatins» (S. XIV, *DAG.*); *or de bandereta* 'oripell' [Sanelo, p. 173], *or berberí* id. [Belv. 1805]; *or de lata* [1472, JEsteve, *DAG.*]; *or potable*, preparat líquid a base d'or, usat com a medicina [Spill, 8534]; per a altres denominacions i fraseologia, veg. *DAG.* i *AlcM.*

DERIV.: *Orada* 'peix teleosti de l'espècie *Chryso-phrys aurata* amb ratlles daurades' (*DFA.*),³ peix comú de les mars catalanes [doc. val. de 1324 «moll, mujol, *orada* que prenguen en la mar, la lliura 3 diners»;⁴ doc. de 1361; en una ordinació de St. Celoni de 1370: «la liura carnícera de pagells, de *orades*, de morrudes, de canteres --- sia uenuda --- xij diners» (*BABL* XII, 147); 1575, OPou, *ThPu.*: «*Orada*: aurata» (p. 65)]; l'erudit Orellana l'inclou en el seu catàleg dels peixos del mar de Val. (1802), i Castelló entre els peixos pescats a Eiv. (*Ibiza y Form.*, 1957, 120-121); a Felanitx (Mall.) explicaren a JCoromines que «*la orada* tira a vermella com el pagell i en això es diferencia del llo-barro» (1964); segons *DAG.* es diu *aurada* a Estartit i en altres llocs;⁵ també a Val. a més de *dorada* (veg. n. 3)], del ll. AURATA id.; veg. a més *daurat* com a nom d'un peix (infra). *Oradella* i *oradell* són 'orada petita' 30 a Mall. segons *AlcM.*; Grieria (*BDC* XI, 37) inclou *auradella* com a sinònim d'*orada*. *Oradeta* 'morruda (peix)' (*DFA.*), *auradeta* id. (*BDC* XI, 37). *Orejat* adj. 'daurat', usat a Tort. (*BDC* III, 104).

Oriol 'ocell', esp. *Oriolus oriolus*' [c. 1460: «he vist molts nius / de verderols / e d'oriols» (*Spill*, 16048)]; deu tenir aquest sentit *oriol* que duen JMarc (1371), 1202, i Aversó (c. 1398), 1426, 10; OPou, *ThPu.* (1575): «*Oriol*: Chlorion» (p. 45); «--- oriols daurats ---» en text de 1644 de Perp.; *DTo.* 1647; Sanelo (p. 171a, 268b); Lab. 1839; «surto el cap a la finestra, séntuch cantá un *oriol*» (MilàF, *Romllo.*, 1882, 335.2, recol. a Gnès); Verdager, O. C. XXIX, 189.19 (escriu *au-*); *tenir oriols al cap* 'tenir fantasies, ésser presumida, de cap buit';⁶ prové del llatí AUREOLUS, -A, -UM, 'daurat, de color d'or'; oc. *auriol*, fr. *loriot* (*compère-loriot*).⁷ Es diu també d'una mena de bolet: *DAG.* el recull al Rosselló, i de fet JCoromines té registrat *uriols* a Er (1959); *DFA.* en distingeix dues espècies: una com a sinònim de *reig* (dit també *bolet d'or*), esp. *Amanita caesarea*, i l'altra *oriol foll* 'reig bord'. JAmades recull a Rupit l'acc. de 'aigüerol de la pota del bestiar boví' (*BDC* XIX, 177) i *AlcM* com a nom de l'insecte, *Oniscus asellus*, a Colbató (Baix Llobr.). *Oriola* 'lluerna', peix *Trigla praeciloptera* (*BDC* XI, 61); Boscà, *Fauna Val.*, p. 504, el dóna com a sinònim de *juliola* (*Trigla corax*); JCoromines té registrat *oriola* a Cala Rajada (Mall., 1969) com a nom d'un peix; segons *AlcM* *oriola vera* és peix *Trigla Gurnardus*, usual a Menorca. Es diu d'una mena de figa a Eiv. (PzCabr., que escriu *uriola*; *AlcM*), i així